

військом призначеного дня. Підкова взяв ці листи і приїхав з ними до Бара без розголошу й віддав старості, потім він мав там таємну розмову. Староста відповів на його пропозиції, що був би радий допомогти і легко міг би це вчинити, однак пам'ятає про перемир'я, котре король мав з турецьким султаном, тому вчинити так він не може без королівської волі та інструкцій. Однак він обіцяв, пишучи до короля в інших справах, не забути й цієї. Якби це мало чинитися з королівської волі, то він би не відмовився від такої пропозиції. Він наказав Підкові затриматися десь в іншому місці, бо якби він жив у Барі, то про нього дізналися, і тоді б могла виникнути у Молдавській землі якась тривога. Підкова, подякувавши, поїхав геть. Станіслав Копицький, котрий недавно приїхав зі степу до Бару, довідався про це і поїхав до Підкови, радіючи з його щастя й обіцяючи допомогти йому у всьому, чим зможе. Підкова подякував йому за це і прохав, щоб той підтвердив слово ділом, обіцяв йому дати щедру винагороду, якщо Господь Бог посприє його намірам і він досягне престолу, як закликають до цього його піддані».

А.К. Лысий БАР НА СТРАНИЦАХ «ХРОНИКИ ЕВРОПЕЙСКОЙ САРМАТИИ» АЛЕКСАНДРА ГВАНЬИНИ

В статье даны биографические сведения об авторе «Хроники», дается краткое описание произведения, и непосредственно говорится о Баре в связи с нападением крымских татар, описывается город конца XVI столетия, а также идет речь о встрече казацкого атамана Ивана Подковы с барским старостой.

Ключевые слова: Бар, замок, татарский набег, королева Бона Сфорца, Иван Подкова.

A.K. Lysyi BAR ON THE PAGES OF ALEXANDER GVAGNINI'S «CHRONICLES OF EUROPEAN SARMATIA»

The article deals with the biographical records about the author of «Chronicles», the short description of the work is given, and it tells about Bar in connection with the Crimean Tatars invasion, it gives the description of the town at the end of the XVI century and tells about the meeting of the kozak leader Ivan Pidkova with the Bar headman.

Keywords: Bar, castle, Tatar invasion, queen Bona Sfortsa, Ivan Pidkova.

УДК 340.15: 321.014: 352.07

М.М. Кобилецький

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ДЖЕРЕЛ МАГДЕБУРЗЬКОГО ПРАВА

У статті на основі сучасних методологічних підходів науки історії держави та права, узагальнюючого вивчення наукової літератури, пам'яток права, архівних матеріалів здійснено систематичний аналіз джерел магдебурзького права в Україні. Історія магдебурзького права розглядається як один з найважливіших етапів становлення муніципального права, унікальний у своїй багатоманітності історико-правовий досвід самоврядування українських міст XVIII – першої половини XIX ст.

Ключові слова: міське право, муніципальне право, магдебурзьке право, самоврядування, локація, кодифікація.

На початку магдебурзьке право було звичаєвим. Надалі за відсутності офіційного збірника права до джерел магдебурзького права зараховували правові роз'яснення, повідомлення (вайштюмер, оуфнунген, шпрахен), що надавались Магдебургом для філіяльних міст з метою врегулювання правовідносин за зразком головного міста [1 с.51]. Правові роз'яснення – це збірники правових норм, що регулювали різні аспекти міського життя. Найдавнішою писаною пам'яткою магдебурзького права став, як уже згадувалося, привілей архієпископа Віхмана, виданий 1188 р. після пожежі в місті. Привілей складався з 9 артикулів, в яких ішлося про непоширення термінів давності стосовно грабежів і вбивства, продовження процесу судового розгляду при виконанні сторонами службових обов'язків за межами міста, скорочення судового процесу до дня, якщо одна зі сторін – гість, мешканець іншого міста. Документ також усував кругову відповідальність родини за вбивство або тілесні ушкодження. Низка артикулів привілею архієпископа Віхмана стосувалася процесуального права, де встановлено порядок розгляду справ у гостинному і потрібному суді та за відсутності лавників. У цьому ж привілеї зазначено про діяльність у місті бурдингу (найдавнішого органу міського

самоврядування, де рішення ухвалювали більшістю голосів) [2 с.4-6]. Закінчувався документ підписами свідків, з-поміж яких – бранденбурзький та галльський єпископи, саксонський князь, марграбій східної Марії та представники міст Арнштайн, Єрихв і Алелебен [3 с.6]. Положення привілею «З давньої конституції було обмежене багатьма способами у цивільному праві й іншими недоліками» («*Ex antiqua constitutione multis modis in jure civile et alis incommoditatibus constricta fuerit*») – засвідчують, що у ньому модифіковано чинні правові норми, а не обґрунтовано повністю нове міське право [3 с.1]. Значення так званого старого магдебурзького права підтверджує його використання іншими містами вже з середини XII ст. Близько 1160 р. його отримало м. Стендаль, 1156–1170 рр. – Ляйпціг, 1174 р. – Ютербог. Згодом копії привілею архієпископа Віхмана надіслано в інші міста, що використовували право Магдебурга. Зокрема 1211 р. привілей був скерований силезькому князеві Генріху Бородатому, який надав його м. Злоторії (Гольденбергу). Близько 1241 р. правові роз'яснення з Магдебурга отримало м. Бреслау (Вроцлав). З їхнього тексту доходимо висновку, що в Бреслау неодноразово надсилали копії нормативних актів і привілеїв, використовуваних у Магдебурзі [1 с.52]. У правовому роз'ясненні 1241 р. вміщено норми, що регулювали правовий статус гостей міста, забороняли стягнення податків і зборів під час ярмарків, визначали військові обов'язки мешканців міста. Було встановлено також склад колегії шиффенів кількістю 12 осіб. Шиффени за неправочинне обвинувачення сплачували великі штрафи – 30 солідів [1 с.52]. У правовому роз'ясненні, крім того, встановлено кримінальну відповідальність за вчинення окремих злочинів і відповідальність боржників за невиконання й неналежне виконання зобов'язання. Правові роз'яснення магдебурзьких шиффенів для Бреслау 1261 і 1295 р. стали правовою основою для створення магдебурзько-бреславського систематизованого шиффенського права [4 с.231-265]. Бреслау поряд із Магдебургом відігравав важливу роль у поширенні правових роз'яснень. У 1280, 1302, 1315 і 1373 р. правові роз'яснення із Вроцлава надано м. Глосову, а 1324 р. – м. Гронову [1 с.55]. Правові роз'яснення з Магдебурга отримали ще багато міст, що входили до правової сім'ї магдебурзького права. Це було підставою надання містам магдебурзького права. У подальші роки магдебурзьке право отримала низка міст, насамперед новоутворених.

Унаслідок надання іншим містам магдебурзького права і надсилання туди правових роз'яснень магдебурзьких шиффенів, магдебурзький вейхбільд (*Weichbild*) враховував не лише право, що діяло в Магдебурзі, а й право, яке з певними модифікаціями було чинним в інших містах. Термін «вейхбільд» у німецькій мові означав межу, територію міста, складався із 2 понять – старосаксонського вік (*Wik*) чи старонімецького вейх (*Weich*), що означало групу будинків самостійного поселення, та *bilida (Recht)* – право. Поняття «вейхбільд», відоме у Вестфалії з XII ст., спочатку стосувалось особливої форми договорів про надання земельних ділянок у користування. На першопорах вейхбільд не мав нічого спільного з міським правом, а з XIV ст. цей термін означав не лише особливе міське право, а й територію, на якій воно було чинне. З XIV ст. у саксонському вейхбільдrechtі (*Weichbildrecht*) такий термін вживається стосовно міського магдебурзького права [5, с.131]. Якщо магдебурзькі шиффени у своїх актах використовували «*bynnen weichbilde*», це також означало, що вони розглядали справи на основі магдебурзького права. Поступово значення магдебурзького суду шиффенів значно зросло після збільшення кількості «дочірніх», «онучатих» і «правнучатих» міст, що зверталися до материнського м. Магдебурга зі скеруваннями до них шиффенських рішень. Авторитет і значення магдебурзьких шиффенів засвідчують факти апелювання до них судів міст, що володіли іншими міськими правами. Зокрема до Магдебурга за роз'ясненнями зверталися міста Ганзейського союзу, які володіли любекським правом [6 с. 22]. Звернення до магдебурзького шиффенського суду з апеляцією передбачало сплату значних коштів на потреби кур'єрів і так званого письмового збору, попри те, що магдебурзьке право не передбачало оплати коштів за шиффенські рішення – «вирок не повинен продаватися». Такі кошти сплачували сторони процесу. Магдебурзьке право передбачало звернення з апеляцією до материнських міст. Із позовною заявою могли звертатись органи міського самоврядування з власної ініціативи або сторони процесу [1 с. 63].

Роз'яснення з конкретних судових справ, що надсилались материнськими містами меншим містам, «дочірнім» і «внучатим», отримали назву «ортиль» (*Ordele, Urthell*), в перекладі з німецької – судові рішення або вирок. Ортилі приймали і з кримінальних, і з цивільних справ. Їх зміст не відповідає сучасному українському юридичному термінові «судові рішення». Ортилі були не лише судовими рішеннями, а й тлумаченнями правових норм. Могли

містити інформацію про організацію управління міст і повноваження органів міського самоврядування. Їх можна вважати судовим прецедентом і джерелом права. Рішення шиффенів з конкретних судових справ отримали назву «уртейлер» (*Urteiler*). Здебільшого ортілі не були датовані та розпочиналися визначеною формулою: «Ми, шиффени міста Магдебурга, ознайомлені і маємо сказати своє слово» або «Насамперед ми, шиффени з Магдебурга, для права ...» та завершувалися терміном «з правовою дорогою». Структурно ортілі склалися з 2 частин: запитань і відповідей, часто містилися разом із правовим роз'ясненням. Збірники ортілів мали на меті надати допомогу судам при розгляді аналогічних справ [7 с. 280]. Їх укладали за хронологічним (у процесі надходження з Магдебурга) або систематичним принципом.

Ортілі ґрунтувалися на Саксонському зерцалі, «вейхбільді» й інших книгах міського права [7 с.280.. Магдебург надсилав для інших міст значну кількість ортілів. Наприклад, м. Згоржелець упродовж 1414–1547 рр. отримало 450 правових роз'яснень і ортілів, Бреслау (Вроцлав) у 1425–1544 рр. – близько кількох сотень тощо [4 с.91-99].

До несистематичних збірників ортілів К. Камінська зачислює краківсько-вродлавський збірник ортілів, створений наприкінці XIV ст., зібрання ортілів для Вроцлава і Кракова у Торунському кодексі XIV–XV ст., Познанський кодекс, де містилися ортілі 1397–1427 рр. До систематичних збірників ортілів належали «Магдебурзькі питання», магдебурзько-вродлавське систематичне лавниче право тощо [1 с.63-66]..

На основі Саксонського зерцала, правових роз'яснень, магдебурзького вейхбільду й ортілів виникали різні книги міського права, що також стали джерелами магдебурзького права. До них належать «Книга знаків відмінностей» («*Liber legum secundum Distinctionen*»), Старе кульменське право, «IX книг магдебурзького права», «Книга міського права міста Легниці», «Книга ельблондського міського права», «Познанська книга магдебурзького і міснінського права», «Квіти Саксонського зерцала», «Квіти магдебурзького права» тощо [1 с.66-69].

Поряд із звичаєвим правом, ортілями та привілеями володарів важливе значення мали вількери (*Willkür*), у перекладі – «сваволя». Вількери мали локальний характер, їх схвалювали міські ради, а затверджували міщани. Вількери приймали на основі глос до Саксонського зерцала з питань, не врегульованих чинними у населених пунктах нормами права, на бурдингу. Відомий німецький дослідник любекського і магдебурзького права Вільгельм Ебель зазначав: «Вількери – це право, що встановлене тією чи тією спільнотою на визначений термін, яке стосувалося цієї людської спільноти». Вимоги до вількерів російський дослідник А. Рогачевський поділив на 2 групи [8 с.87-93]. До першої належали вимоги, що не могли міститись у вількерах: заборона обмежувати права місцевих феодалів без їхньої згоди, суперечити писаному праву, регулювати правовідносини у церковній сфері. Другу групу становили вимоги, що могли передбачатись у тексті вількерів. Зокрема його приймали на користь міста, він мав бути справедливим і загальнозрозумілим, корисним для всіх мешканців. За межами міста вількери втрачали чинність, і суд Магдебурга надзвичайно рідко на практиці використовував вількери інших міст. Прийняття вількерів припинено у XVIII ст. До цього часу міський правовий акт мав вищу силу, ніж норми загальнодержавного права (*Willkür bricht alle Recht* – сваволя руйнує усі права). З XVIII ст. у Німеччині вількери приймали уже виключно на підставі загальнодержавних законів [8 с.93]. Від XIV ст. створено міські книги, куди входили вількери, складені найчастіше за алфавітом.

Попри великий вплив магдебурзького права та його поширення в європейських країнах, єдиного кодексу міського права не існувало. Вперше спробу систематизації магдебурзького права здійснено 1568 р. за рішенням міської ради Магдебурга, але вона не враховувала у повному обсязі джерел магдебурзького права і регулювала лише окремі положення спадкового, цивільного та кримінального прав [4 с.157]. Іншою проблемою для дослідження джерел магдебурзького права у повному обсязі стало знищення 1631 р. під час 30-річної війни військами Тіллиса будинку магдебурзьких шиффенів, де зберігався архів суду, в якому містилися копії ортілів, скерованих до інших міст. Під час пожежі також втрачено реєстр правових роз'яснень та ортілів, скерованих до інших міст.

Отже, джерела магдебурзького права досліджували переважно на основі окремих ортілів або їх збірників, які надсилали з Магдебурга до інших міст. До джерел магдебурзького права належали і рішення шиффенських столів інших міст з магдебурзьким правом, зокрема Ляйпціга, Галле, Бреслау та ін. До джерел магдебурзького права зараховують також різноманітні збірники законів і міського права.

Джерел магдебурзького права, окрім згадуваної спроби 1568 р., через велику кількість, не систематизовано [9 с.46]. Німецькі дослідники зазначають, що систематизувати магдебурзьке право неможливо. Так само немає єдиної системи класифікації джерел магдебурзького права. Сучасна польська дослідниця К. Камінська джерела магдебурзького права поділяє на правові роз'яснення, Саксонське зерцало та його списки, магдебурзький вейхбільд (*jus municipale*), ортілі, збірники магдебурзького права, залежно від їхнього змісту, що, своєю чергою, поділялись на систематичні збірники ортілів, збірники земського ленного і міського права, книги міського права. Німецький дослідник В. Вассершлебен у класифікації використовував географічний принцип, за яким джерела поділено залежно від місця прийняття або скерування магдебурзькими шиффенами чи радниками. Таку класифікацію більшість німецьких науковців розкритикували.

Сучасні німецькі дослідники поділяють джерела магдебурзького права на офіційні (автентичні) та неофіційні (неавтентичні) [2с.134]. До офіційних (автентичних) належать джерела, котрі містять правові норми, що ґрунтувалися на основі рішень Магдебурзького шиффенського столу або шиффенських столів інших міст, які використовували магдебурзьке право. Не мало суттєвого значення, з чієї ініціативи – службових чи приватних осіб – створювали збірник законів. Він міг стати і приватним збірником права. До автентичних джерел також належать дослівні копії одержаних правових роз'яснень, що надсилались у міста магдебурзького права. Надалі ортілі магдебурзьких шиффенів, скеровані в інші міста, слугували автентичними джерелами магдебурзького права. Ортілі магдебурзьких шиффенів відрізнялися від правових роз'яснень тим, що в їхню основу покладено правову суперечку, яку розглядали в апеляційному порядку стосовно конкретної справи. Відповідно правові роз'яснення трактували конкретні норми магдебурзького права і не пов'язували з окремими судовими рішеннями.

Ортілі магдебурзьких шиффенів серед джерел магдебурзького права посідали особливе місце через значну кількість, адже магдебурзький суд був вищим судом апеляційної інстанції для всіх міст, які володіли магдебурзьким правом і від яких надходили правові запити з вирішення конкретних справ. Аналогічну роль відігравали ортілі, що приймали шиффенські столи інших міст, зокрема Галле і Ляйпціга. Окремі ортілі, що приймали суди шиффенів, збереглися в оригіналі, але найбільшу цінність для дослідників становлять збірники рішень магдебурзьких шиффенів і шиффенів інших міст магдебурзького права.

Збірники ортілів повністю або частково переписували та передавали до інших шиффенських столів [5с.135]. Скорочення тексту збірників ортілів допускали лише тоді, коли воно не змінювало його автентичного змісту. Відповідно збірники ортілів частково втрачали зміст через пропуск писарем окремих положень або їх часткову зміну.

До автентичних джерел, як уже зазначалося, належали й ті, що були наслідком приватної ініціативи окремих осіб, зазвичай міських писарів або шиффенів – висококваліфікованих і фахових знавців магдебурзького права. Приватними є збірники, де немає письмових вказівок стосовно їх створення.

На відміну від автентичних, у неавтентичних джерелах не обмежувалися переписуванням магдебурзьких ортілів, а спробували їх удосконалити. Для цього зі Саксонського зерцала, ортілів шиффенів, правових роз'яснень та інших джерел створено, відповідно до поглядів їх авторів, нові джерела права. Згодом узято до уваги законодавство окремих місцевостей, звичаєве право, судову практику та римське право.

Дискусійним досі залишається питання про належність окремих джерел магдебурзького права до автентичних чи неавтентичних. Перші згадки про це є вже у джерелах з XV ст., коли магдебурзький суд шиффенів мав вирішити, який із 2 чинних у м. Айслебен збірників права містив магдебурзький вейхбільд. До джерел магдебурзького права належать наукові роботи польських, німецьких та інших європейських дослідників магдебурзького права XV–XVIII ст. Ними зазвичай були вїйти та шиффени вищих судів магдебурзького права німецьких міст і міст Речі Посполитої. 3-поміж джерел римського права найчастіше використовували Кодифікацію Юстиніана, праці римських юристів, а особливо – наукові праці глосаторів і коментаторів.

Найважливішою серед глос магдебурзького права і Саксонського зерцала була глоса бранденбурзького придворного судді Йоганеса фон Буха, написана після 1325 р., яка майже повністю коментує тексти Саксонського зерцала та магдебурзького права, а всі інші глоси ґрунтуються на її основі. Йоганес фон Бух навчався у Болонському університеті й став відомим дослідником римського та міського права. Андрій Яковлів зазначав: глосатори, застосувавши

джерела римського і канонічного права, дещо ускладнили Саксонське зерцало і магдебурзьке право. Крім того, вони використали цитати, які не відповідали історичній правді. Так, у глосах зазначалося, що Саксонське зерцало створене ще імператором Костянтином, а імператор Отто Великий надав його Магдебургу [10с.22-23]. Своєю чергою використання глос сприяло поширенню магдебурзького права в Польщі, Литві, Білорусі та Україні [10 с.23].

Поширенню глоси Йоганеса фон Буха допомогла наближеність до текстів магдебурзького права і Саксонського зерцала. Із 107 відомих текстів глоси Йоганеса фон Буха 39 застосовували у центральній частині німецької імперії, 21 – у західній і північній, 1 – у Пруссії й 1 – у Данії [11 с.265].

З-поміж інших глос, використаних у магдебурзькому праві, варто виділити Стендальську глосу. Її написав після глоси Йоганеса фон Буха невідомий автор між 1374 та 1410 р. у м. Стендаль. Стендальська глоса ґрунтується на основі земського і ленного права Саксонського зерцала, де використано його латинські й німецькі тексти, та Саксонського вейхбільда. Автор Стендальської глоси також використовував глосу Йоганеса фон Буха, шиффенські рішення Магдебурга і Стендаля, неюридичні джерела тощо. На думку австрійського дослідника Еміля Штефенгагена, на сьогодні відомий лише примірник Стендальської глоси, що засвідчує її значно менше використання, порівняно із глосою Йоганеса фон Буха. До джерел магдебурзького права в Україні треба зарахувати також привілеї Галицько-Волинських володарів, польських королів, Великих литовських князів, жалувані грамоти московських царів та універсали українських гетьманів. Джерелами магдебурзького права були також декрети польських королів, сеймові конституції та ін.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Kamińska K. Lokacje miast na prawie magdeburskim na ziemiach polskich do 1370 r. : studium historycznoprawne / Krystyna Kamińska. – Toruń : UMK, 1990. – 235 s.
2. Markmann F. Zur Geschichte des Magdeburger Rechts / Fritz Markmann. – Stuttgart und Berlin : Kohlhammer, 1938. – 65 S.
3. Laband P. Magdeburger Rechtsquellen / Zum akadem. Gebrauch hrsg. [von] Paul Laband. – Königsberg: Hübner & Matz, 1869. – 148 S.
4. Gaupp E.-Th. Das alte Magdeburgische und Hallische Recht: ein Beitrag zur deutschen Rechtsgeschichte / Ernst Theodor Gaupp ; neudr. d. Ausg. Breslau, 1826. – Aalen : Scientia, 1966. – 354 S.
5. Meuten L. Die Erbfolgeordnung des Sachsenspiegels und des Magdeburger Rechts : ein Beitrag zur Geschichte des sächsisch-magdeburgischen Rechts / Ludger Meuten. – Frankfurt am Main ; Berlin ; Bern ; Bruxelles ; New York ; Oxford : Wien : Lang 2000. – 351 S.
6. Schelling R. Magdeburger Schöffensprüche und Magdeburger Weichbildrecht in urkundlicher und handschriftlicher Überlieferung / Puhle M. (Hg.) // Hanse-Städte-Bünde. Die sächsischen Städte zwischen Elbe und Weser um 1500. Ausstellung Kulturhistorisches Museum Magdeburg 28 Mai bis 25 August 1996. – Magdeburg, 1996. – Bd. 1 : Aufsätze (Magdeburger Museumsschriften 4/1). – S. 118–128.
7. Stobbe O. Geschichte der deutschen Rechtsquellen / bearb. Otto Stobbe. – Leipzig : Duncker & Humboldt. – Bd. 1. – 1860. – 516 S. ; Bd. 2. – 1864. – 529 S.
8. Рогачевский А. Л. Меч Роланда. Правовые взгляды немецких горожан XIII–XVI в.в. / А. Рогачевский. – СПб, 1996. – 155 с.
9. Oppitz U.-D. Deutsche Rechtsbücher des Mittelalters. Beschreibung der Rechtsbücher / U.-D. Oppitz. – Köln ; Wien : Böhlau, 1990. – Bd. 1. – 325 S.
10. Jakowliw A. Das deutsche Recht in der Ukraine und seine Einflüsse auf das ukrainische Recht im 16–18 Jahrhundert / Andrij Jakowliw. – Leipzig : Hirzel, 1942. – 220 S.
11. Nowak E. Die Verbreitung und Anwendung des Sachsenspiegels nach den überlieferten Handschriften : Diss. phil. / Elisabeth Nowak. – Hamburg, 1965. – 355S.

М.М. Кобылецкий ОБЩАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА ИСТОЧНИКОВ МАГДЕБУРЗКОГО ПРАВА

В статье на основании современных методологических подходов науки истории государства и права, обобщающего изучения научной литературы, памятков права, архивных материалов подвергнуто системному анализу источники магдебургского права в Украине. История магдебургского рассматривается как один из важнейших этапов становления муниципального права, уникальный в своем многообразии историческо-правовой опыт самоуправления украинских городов XVIII – первой половины XIX века.

Ключевые слова: городское право, муниципальное право, магдебургское право, самоуправление, локация, кодификация.

M.M. Kobiletsky GENERAL DESCRIPTION OF SOURCES MAGDEBURG LAW

The article is dedicated to the systematic analysis of the history of the Magdeburg law in Ukraine basing on the modern methodological approaches of the science of history of the state and law, generalizing study of scientific literature, archival materials was carried out. History of Magdeburg law is considered as one of the most important stages of formation of the municipal law, unique in its variety historico-legal experience of self-government of Ukrainian cities in XVIII – first half of the XIX century.

Keywords: municipal law, the Magdeburg Law, self-government, location, codification.

УДК 930:94(477.44) «1362»

І.М.Романюк, А.В. Рогозовська

БИТВА НА СИНІХ ВОДАХ: ІСТОРИОГРАФІЯ ПРОБЛЕМИ

У статті проаналізовані окремі історіографічні дослідження, які висвітлюють битву на Синіх водах 1362 року

Ключові слова: Поділля, Сині води, битва, історіографія, краєзнавство

Україна має глибоке історичне коріння. Це країна, долю якої неодноразово розігрували як карту у великій політичній грі. Вона зуміла вистояти проти ворога, через власне географічне положення несла тягар чужих жорстоких війн, але, недивлячись ні на що, вона виборола свою незалежність і сьогодні все частіше відкриває героїчні сторінки свого історичного минулого.

Однією із таких сторінок історії, що досі знаходиться під спірним питанням істориків та дослідників, є битва на Синіх водах 1362 р., коли війська Ольгерда – князя Литовського, до складу яких входили литовці, білоруси і українці-русичі, завдали поразки військам трьох володарів Кримської, Перекопської, Ямболукської Орд – Кутлуг-Бею, Хаджи-Бею та Дмитру.

Особливо глибоким вивченням Синьоводської проблеми, як частини історії Поділля, займалось не так багато істориків та краєзнавців. Тому, не висвітлена належним чином, подільська історія потребує детальнішого розгляду та осмислення.

Загальне висвітлення історичного минулого регіону почали ще середньовічні літописці та хроністи. Найконкретнішим літописом подільських подій є Густинський, Никонівський та Рогозький літописи.

Безпосереднє відношення до вивчення Поділля має робота «Нариси історії Великого князівства Литовського до смерті великого князя Ольгерда», захищена В.Антоновичем як докторська дисертація у 1878 році. В.Антонович був першим з українських істориків, хто визначив битву на р. Синя вода 1362 роком. Саме з цього моменту, на його думку, землі Поділля були приєднані до Великого князівства Литовського[1]. Також В.Антонович вважав, що Поділля виникло як улус на території колишнього Пониззя. Згодом старовинний топонім «Пониззя» зник, і замість нього з'явився топонім «Поділля». «Подільською землею, писав історик, або Поділлям називалась територія, межі якої йшли по течії р.Дністер, потім займала весь басейн Південного Бугу і йшла по Дніпру від гирла р. Рось до самого Чорного моря. Визначив дослідник також давні подільські міста, відносячи до них Кам'янець, Червоногород, Бакоту, Смотрич, Скалу, Меджибож, Браслав, Вінницю, Білу Церкву, Звенигород, Торговицю, Черкаси, Очаків[1].

Вивчення історії Поділля не лишилось і поза увагою ще одного славетного історика України – Михайла Грушевського. Серед численних його роздумів і досліджень, чільне місце займає як хронологія так і локалізація битви на Синіх водах. На думку дослідника, битва відбулася в 1363 році. Історик був прихильником тієї точки зору, що битва з татарами відбулась не на річці Синюха, що нині протікає у Кіровоградській області, а на річці Снивода – між Калинівським та Вінницьким районами Вінницької області. М.Грушевський у своїй праці «Історія України – Руси» зазначає, що на малоросійській мапі XVI ст. дійсно р.Синюха позначена Синьою водою. «Але єсть ще й інша Синя вода, теперішня Сниводь на кордонищі Київщини, Волині і Поділля при шляху Татарським звісна під іменем Синьої води в подольських ілюстраціях XVI ст.» Крім того записка, на яку робить посилання Грушевський, була написана русько-литовським літописцем у другій половині XVст., а докази протилежних цій думці істориків базуються на джерелах із XVI ст. М.Грушевський висловлює і таку думку,